

Meštani i aktivisti se od 2014. godine bore protiv izgradnje malih derivacionih hidroelektrana na jednoj od tri najčistije reke u Srbiji. U pitanju je najduža pritoka Južne Morave, koja nosi i tri imena: Rupska/Bajinska/Kozaračka reka. Ono što joj ne treba kao obeležje je treća mini derivaciona hidroelektrana.

Uprkos tome što su građani apelovali na institucije, dokazivali nezakonitost izdavanja pojedinih dozvola i protestovali na Rupskej reci su već nikle dve, MHE „Lanište“ i MHE „Porečje“. Kako smo već pisali, hidroelektrane na Rupskej reci već ugrožavaju snabdevanje vodom čak 15.000 ljudi u Grdelici. Kada su aktivisti Udruženja Rupska reka i lokalna TV u julu 2015. pokušali da snime suvo korito Rupske reke, podozrevajući da se sva voda usmerava u cevi, napalo ih je i zarobilo petnaestak radnika i članova obezbeđenja jedne od hidroelektrana. Pored toga što smanjuju protok, postojeće MHE imaju postrojenja iznad vodozahvata vodovoda, podižući time rizik od njegovog zagađivanja.

Kako je Srđan Jović iz Udruženja Rupska reka izjavio 2016: „Izgradnjom prve hidroelektrane uništena je naša fabrika vode – a to je priroda.“ Ako se izgradi i treća, hidrotehnički objekti, uključujući ribnjak „Ruplje“ i vodozahvat za vodovod, će zvanično zauzeti tri četvrtine reke koja izvire na Čemerniku.

„Ako nam budu uzeli ovu reku koja za nas znači život i prirodna je sreća ne vidim da postoje osnovni uslovi za život na selu“, izjavio je ovih dana za JugPress predsednik Mesne zajednice Dadinca, Goran Stojiljković, najavivši da će se izgradnji mini hidrocentrala meštani usprotiviti na sve legalne načine.

A treća mala hidroelektrana je na dobrom putu da bude izgrađena. Opština Vlasotince je, naime, investitoru odobrila novu građevinsku dozvolu za izgradnju MHE „Besko“ krajem novembra 2022, pa je on početkom sedmice i prijavio radove. Dozvola je odobrena mesec dana pred istek prethodne, i na način za koji aktivisti tvrde da nije pravno čist.

Podsetimo, Opština Vlasotince je prethodnu građevinsku dozvolu za spornu MHE izdala početkom decembra 2019. uprkos dva negativna mišljenja zavoda za zaštitu prirode, koji se izjasnio da bi preterano zauzimanje reke hidrotehničkim objektima trajno narušilo njen biodiverzitet. U međuvremenu, kako upozoravaju aktivisti, nije ni razmatrana, pa tako ni odobrena, Studija za procenu uticaja na životnu sredinu za MHE „Besko“.

U junu iste godine Opština Vlasotince je donela Odluku o promeni Prostornog plana i obećala brisanje svih potencijalnih lokacija za male hidroelektrane, a njeni poslanici uvažili da derivacione MHE uzrokuju „presušivanje vodotoka nizvodno od vodozahvata, ugrožavanje izvora zdrave pijaće vode, destrukciju korita i priobalja, smanjenje populacije biljnog i životinjskog sveta“ i štetno utiču na kvalitet života lokalnog stanovništva, o čemu smo i ranije pisali. Umesto da promeni prostorni plan po hitnom postupku, opština je

dozvolila da prođe 12 meseci i ova odluka zastari.

Kada se krajem novembra 2022. približio rok za zastarevanje građevinske dozvole iz 2019, investitor je tražio dozvolu za MHE duplo manje snage iako su sva druga dokumenta, na osnovu kojih se izdaje ova dozvola, odnosno vodni uslovi, rešenje zavoda za zaštitu prirode i sve drugo, iz 2018 godine i izdata su za MHE instalisane snage 960KW, kako objašnjava Marina Kessler iz ekološkog udruženja Correct Centar za odbranu reka i rečica Crne Trave, koje podržava Dadinčane.

„Energetska dozvola mu je istekla, novu nema, Rešenje zavoda za zaštitu prirode je takođe isteklo, izdato je 2018. i važilo je dve godine, i u njemu je izričito navedeno da mora da izradi Studiju o proceni uticaja na životnu sredinu i da dobije saglasnost na istu. Opština Vlasotince tvrdi da ta rešenja nemaju rok važnosti, što uopšte nije tačno jer u svakom od njih piše da važi do tad i tad, ili prestaje da važi tad i tad“, komentariše Kessler.

Po njenim rečima i tvrdnjama neformalne grupe Bitka za Vlasinu smanjivanje instalisane snage MHE je preduzeto da bi se izbegla javna rasprava koja se održava samo za veće objekte i proces izrade i odobravanja Studije na procenu uticaja na životnu sredinu, za koju važi isto. Čak i da se zaista izgradi manja MHE, to ne znači da biodiverzitet i vodosnabdevanje ne bi bili ugroženi.

Kessler navodi da je opština Vlasotince previše izašla investitoru u susret i kada mu je prošle godine omogućila da produži prethodnu građevinsku dozvolu sa dve na tri godine na osnovu promenaZ akonu o planiranju i izgradnji. Zakon se zaista jeste promenio na taj način, ali je investitor, po rečima aktivistkinje, prekoračio rok za žalbu, zbog čega je opština trebalo da od njega zahteva da pokrene upravni spor, „A ne da jednu tako krucijalnu stvar kao što je trajanje Građevinske dozvole nazove tehnička greška“.

„Ovo je borba ljudi iz Bitke za Vlasinu, i meštana mesne zajednice Dadince. Pisali smo zavodu za zaštitu prirode, ministarstvu rudarstva i Energetike. Sprema se protest ispred opštine jer upiremo prstom u Opštinu Vlasotince, odeljenje za Urbanizam i njegovog rukovodioca Marinka Đorđevica“, komentariše aktivistkinja.

Neformalna grupa Bitka za Vlasinu, koja ima oko 6.000 članova, je prošle godine uputila otvoreno pismo predsedniku Opštine Vlasotince, u kom mu se obratila ovako:

„(P)itamo Vas da li ćete imati hrabrosti da stanete ispred svog naroda i sprečite totalno uništenje Rupske reke ili ćete ćutati i reći da ste uradili sve što ste mogli. Tražimo i da se javno izjasnite da li zastupate i štitite pravo i interes građana opštine čiji ste predsednik ili interes privilegovane grupe moćnika koji se kriju pod plaštom investitora sa pedigreom partijskih finansijera i šticećenika“, kako su prenele Južne vesti.